

СЛОВ'ЯНОФІЛЬСТВО ТА ЗАХІДНИЦТВО У ФІЛОСОФСЬКОМУ СПРИЙНЯТТІ М. БЕРДЯЄВА

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

У статті вивчаються особливості підходу М. Бердяєва до історії й інтелектуального змісту конфлікту західників і слов'янофілів. Особливо примітним є аналіз М. Бердяєвим проблеми влади.

Вступ

Філософська думка в Росії у післядекабристський (1825 р.) період наполегливо шукала відповідей на питання: що таке Росія? Куди вона йде? Як співвідноситься її шлях з поступом країн Європи? Спроби оформити відповіді на ці питання в філософську концепцію привели до появи двох стратегічних орієнтацій: 1) західників (країна має розвиватися за зразком передових європейських країн) та 2) слов'янофілів (Росія настільки самобутня, що будь-який приклад лише руйнуватиме її ідентичність – «умом Россию не понять, аршином общим не измерить, у ней особенная статья, в Россию можно только верить»).

Це розходження стратегії не тільки зберігається в сучасній Росії, але й набуло ще більшої гостроти. Те трактування, яке дав згаданому розходженню у минулому М. Бердяєв, дозволяє подолати ідеологічну упередженість і політичну амбітність обох стратегій, служить філософським підґрунтям сучасного розуміння національної і культурної ідентичності народів Росії, поєднання в сучасній стратегії як самобутності, так і спорідненості з європейськими та загальнолюдськими цінностями.

Аналіз досліджень і публікацій

Із даної проблеми існує чимала кількість літератури. Це, насамперед, праці сучасних М. Бердяєва-М. Лосського, П. Флоренського, С. Булгакова. Серед авторів, які працюють нині, привертають увагу праці Т. Сидоркіної, яка досліджує соціальні проблеми культури у творчості М. Бердяєва, М. Совельєвої, яка звертається до російської ліберальної класики у контексті апокаліпсису сучасності, та О. Осетрової, яка вивчає проблеми свободи у творчості М. Бердяєва та Ф. Достоевського. Дослідне поле фахівців у галузі літературної творчості Ф. Достоевського та Л. Толстого є досить широким, проте спеціальної уваги, на нашу думку, заслуговує розкриття відношення класичної російської культури до проблеми революції як духовного виразу кризи Людини і Світу.

Основна частина

Зіткнення між слов'янофілами та західниками було не тільки даниною модним суспільним віянням першої половини XIX століття. Це було зіткнення двох стратегічних орієнтацій Росії, які позначилися ще в часи петровських реформ і зберігають свою актуальність аж до теперішнього часу. Правда в сучасному вимірі протистояння західників і слов'янофілів з'являється вже у вигляді двох глобальних взаємовиключних стратегічних парадигм. З одного боку відокремилася партія апологетичних західників, які не бачать на Заході ніяких вад і криз. Вони маніхейски поділяють світ на

світлі західні засади та темні східні. З іншого боку (як відповідь на цей виклик) починає відокремлюватися партія "почвенників"-націоналістів, які в свою чергу не бачать двоїстої сутності Заходу та важкий жанр іманентної критики (на основі аналізу внутрішніх протиріч) підмінюють легким жанром радикального зовнішнього заперечення.

О.С. Панарін вважає, що ініціатором тут виступив сам Захід, який після своєї перемоги в холодній війні віддає перевагу ідеологемі "монолітності", внутрішньої єдності та бездоганності ризику внутрішньої самокритики [4;с.19-20]. Все це дуже нагадує сумно звісні стратегії комунізму, який правив понад 70 років та побудував свій "бездоганий" лад, що не підлягав будь-якій критиці.

Чим менше готовності до творчої самокритики, тим більш імовірна консолідація критичних сил ззовні – це закон, який на собі відчув комунізм, і, судячи з усього, має відчутти й Захід, який сьогодні схильний до зарозумілої відстороненості та самозвеличання. Сьогоднішній лібералізм на Заході, – вважає Панарін, – це ідеологія переможців з усіма її характерними рисами: догматичною самовпевненістю, невмінням прислухатися до інших, нетерпимістю до критики і нездатністю до самокритики, в якій вбачається гріх самооголення перед "іншими" [4;с.20].

Давні джерела цієї ситуації ми бачимо в першій половині XIX століття. Тоді ці тенденції були усвідомлені й оформлені у вигляді двох ідеологічних платформ, які критикували одна одну. Причому імпульсом для оформлення цих двох платформ став вплив західних соціально-філософських ідей. Саме ця обставина і стала предметом пильного вивчення М. Бердяєва.

М. Бердяєв відзначає особливості російських захоплень західною соціальною філософією. Кінець XVIII століття пройшов, на його думку, під знаком впливу французьких ідей і, особливо, вольтер'янства. В свою чергу XIX сторіччя пройшло під знаком захоплення німецькою соціальною філософією [Див: 1;с.24]. І якщо захоплення вольтер'янством було поверхневим та наслідувальним, то германська думка сприймалася активно й активно перероблялася в специфічно російський тип мислення. Шеллінг і Гегель однаково глибоко вплинули і на слов'янофілів, і на західників. Цей вплив М. Бердяєв порівнює з масштабом впливу Платона та неоплатонізму, які запліднили богословську думку східних учителів церкви, рушили вперед духовне життя православ'я. Однак слов'янофіли та західники під різними кутами зору вбирали в себе німецьку філософію, і плодами їхніх міркувань були діаметрально протилежні ідеї

суспільно-політичного розвитку Росії.

Так **слов'янофіли**, переробляючи німецьку філософію, обґрунтували місію Росії, відмінну від місії Заходу. Вони намагалися осмислити своєрідність східного, православного типу християнства, який став основою російської історії. Хом'яков, наприклад, створив оригінальне православне богослов'я, в яке увійшли перероблені мотиви германського ідеалізму, а Кіреєвський, спираючись на німецьку діалектику, сформулював ідею цілісності християнського Сходу, протилежного раціоналістичній роздробленості та розсіченості Заходу.

За своєю духовною спрямованістю слов'янофіли нагадували розкольників. Вони так як і розкольники жили в розриві з навколишньою дійсністю. Їх історичне та політичне кредо зводилося до заперечення петровської Росії, внутрішнього неприйняття дійсності Миколи І. Тому влада ставилася до них підозріло і вороже, незважаючи на їхнє православ'я та монархізм.

Показовим в цьому плані було ставлення слов'янофілів до доктрини офіційних народностей. Адже за зовнішніми ознаками і слов'янофільська, і офіційна доктрина співпадали. Обидві висували три головних принципи: "православ'я, самодержавство, народність". Однак за духом вони були принципово різними. М. Бердяєв особливо підкреслює ці розходження.

Офіційний варіант як головний, стрижневий, визначальний принцип висував принцип *самодержавства*. Принципи православ'я та народності виявлялися в підлеглому положенні. Крім того, народність в самодержавній інтерпретації носила досить сумнівний характер. Вона мислилася як пропущене через цензуру культивування народних традицій і звичаїв одночасно з твердим контролем та управлінням народом з боку самодержавства. Тут повною мірою виявлявся психологія Миколи І, який за визначенням Бердяєва "був типом прусського офіцера" [1;с.25]. Православ'я в офіційній доктрині також було вихолощеним. Воно було не духовним, а зовнішньодержавним, перетворилося в атрибут, засіб влади.

Слов'янофіли ж вкладали в ці принципи зовсім інший зміст. Насамперед, вони визнавали абсолютну *первинність релігійних засад*. Їхній ідеал – торжество православ'я, очищеного від усіх перекручувань, що утворилися в ході історії. Такою ж вони бачили *народність*.

Необхідно, вважали вони, повернутися до чистих джерел російських народностей, не замутих західним раціоналізмом і державним абсолютизмом. Через таке бачення ролі православ'я та народності слов'янофіли були *антидержавниками*. В їхньому світогляді неабияку роль відігравали елементи анархізму. Вони продовжували традицію російської схимницької релігійності, за якою влада і держава – є зло і гріх. Вони підтримували монархію, але з однієї причини: краще вже одна людина буде замарана брудом влади, ніж весь народ. Цей мотив був особливо помітний у К. Аксакова. Цар не має "апріорного" права на владу. Він є таким же членом людського

співтовариства, як і всі інші. Але він *зобов'язаний* нести тяготи влади, які поклав на нього народ.

Слов'янофіли робили особливий акцент на історичній унікальності російського народу. Насамперед, вона полягала в тім, що російський народ, на їхню думку, внутрішньо не пов'язаний з державою. Він має покликання релігійне, духовне, і тягар державного буття заважає здійсненню цього покликання. Однак слов'янофіли явно не враховували той очевидний факт, що саме російський народ створив найбільшу в світі державу. Їхні погляди ніяк не погоджувалися не лише з традиціями Петра, якого вони не любили, але й з традиціями шанованих ними великих князів московських.

Слов'янофіли вірили в народ, народну правду. Народ був для них насамперед мужиками, які зберегли православну віру та національний уклад життя. З цим зв'язане їх майже релігійне ставлення до селянської громади, яку слов'янофіли розцінювали як органічний і оригінально російський уклад господарського життя селянства. Римське право власності слов'янофіли відкидали. Власність у їхньому уявленні зовсім не була "священною та недоторканою", а власник у найкращому разі міг лише управляти власністю.

До західної капіталістичної цивілізації слов'янофіли ставилися дуже негативно. Вони вважали, що Захід втратив цілісність життя, переживає внутрішній розрив, підданий гниттю. Вони вже бачили ту розбіжність між західною культурою й західною цивілізацією, що пізніше в "Заході Європи" опише О. Шпенглер.

У політичній філософії слов'янофілів, як, загалом, у багатьох проявах політичного мислення російської інтелігенції, проявлялася парадоксальність. І М. Бердяєв вказує на цю парадоксальність. Слов'янофіли були консерваторами стосовно процесу історичного розвитку Росії, і в той же час – авангардистами в плані відстоювання свободи особистості, свободи совісті, думки, слова. Вони були своєрідними демократами, але у своєму "ґрунтовому" дусі. Демократія для них – реалізація принципу верховенства народу.

Слов'янофіли ратували за звернення до російської старовини, але в цьому не було сліпого ідолопоклонства. Наприклад, Хом'яков у своїх віршах викривав історичні гріхи Росії не тільки петровських часів, але й допетровського періоду. І ці оцінки в багатьох випадках були набагато більш критичними та різкими, ніж у західників. І все ж в цілому слов'янофіли ідеалізували допетровський період російської історії як зразок органічності російського суспільства. Можна сказати, що слов'янофільська соціальна філософія заміняла церкву громадою і громаду церквою. Соціальна ідеологія слов'янофілів носила народницький і антикапіталістичний характер.

За своїм побутом слов'янофіли залишалися типовими російськими панями. Але, знаходячи правду в простому народі, в селянстві, вони намагалися наслідувати народний побут. Це наївно виражалось в псевдонародному російському одязі,

який вони намагалися носити. З цього приводу Чаадаєв дотепно казав, що К. Аксаков одягся до того по-російськи, що його на вулиці приймали за персіянина.

В будь-якому разі, слов'янофіли вірили, що шляхи Росії особливі, що в Росії не буде розвитку капіталізму та не утвориться сильна буржуазія, що збережеться общинність російського народного побуту на відміну від західного індивідуалізму. Буржуазність, яка царювала на Заході, їх відштовхувала, хоча, можливо, з меншою гостротою, ніж Герцена.

Західники, на думку М. Бердяєва, були двох типів. Перший, найменш цікавий – це просвітителі, цивілізатори, люди, які імітували те, що вони бачили на Заході, або те, що вичитували з західної літератури. Другий тип становив більший інтерес, оскільки західники цього типу проявляли творчості критичне ставлення до західної духовної спадщини. Вони здійснили переробку західних, переважно французьких, соціальних вчень на російський манер.

Подібно до того, як сприймалася німецька філософія, так само цілісно і всеосяжно сприймалися російською інтелігенцією сен-симонізм і фур'єризм. На західників вплинули французький соціалізм і французька художня література. Жорж Санд, наприклад, зіграла величезну роль у формуванні емоційного життя російського культурного прошарку, виробленні російського ставлення до свободи і ширості почуттів. Тема соціальної правди, в свою чергу, розроблялася за допомогою Сен-Симона та Фур'є. В той же час М. Бердяєв указує на те, що самі французи захоплювалися цими соціал-утопістами набагато менше.

Показова щодо цього історія петрашевців. Наприкінці 40-х років у будинку поміщика Петрашевського збирався гурток, де обговорювалися проблеми нової, кращої світобудови. Більша частина гуртка складалася з фур'єристів або сен-симоністів. Ідеї висловлювалися найрадикальніші, але далі розмов справа не йшла. Показова позиція самого Петрашевського, типового російського пана, не далекого від маніловщини, який надихнувся утопічними ідеями: "не знаходячи нічого гідним своєї прихильності – ні з жінок, ні з чоловіків – прирік себе на служіння людству". Характерний російський крок – піти від життєвої нудьги та одноманітності в запій, на війну, у революцію, або створювати проекти про те, як ошчасливити людство.

Спроба Петрашевського "з'єднати теорію з практикою" виразилася в тім, що він улаштував у своєму маєтку для селян фаланстер за проектом Фур'є. Селяни не зрозуміли свого "соціального щастя" і підпалили фаланстер. Характерна реакція "народу". В такий же спосіб селяни не приймуть в 70-ті роки соціалістичної інтелігенції, її "ходінь у народ".

Мирні збори гуртка петрашевців скінчилися трагічно. Всі члени гуртка були заарештовані. 21 людина була засуджена до страти, яка була замінена каторгою. Серед засуджених був і Ф.

Достоевський, який пережив безсонні ночі очікування розстрілу.

Справа петрашевців викликала суспільний резонанс, радикалізувала настрої російської інтелігенції. З петрашевцями утопічні мрії закінчуються. Починається епоха практичних виступів і дій. З'являються фігури Нечаєва, Ткачова, перші марксистські гуртки. М. Бердяєв підкреслює характерну деталь: першими марксистами, не враховуючи самого Маркса, були росіяни. Вже наприкінці 40-х років в Парижі степовий поміщик М. І. Сазонов став ледве не першим учнем Маркса. Маркс, який, за словами Бердяєва, взагалі не любив Росії та росіян, з подивом пише з Парижа, що в нього з'явилися послідовники – російські степові поміщики. Величезні неприємності змушений буде пережити Маркс з іншим росіянином – Михайлом Бакуніним, та буде запекло боротися з ним за І Інтернаціонал. Однак саме Бакунін, а не Маркс, на думку Бердяєва, вплинув на формування концепції про історичну місію пролетаріату.

Найяскравішою фігурою на загальному тлі російського західництва був О.І. Герцен. Він був гарячим опонентом слов'янофілів у салонах 40-х років. Захоплювався гегельянством, згодом перейшов до Фейєрбаха. Однак найбільше вплинула на нього французька соціалістична література. Марксизм, який виник у той час, був йому далекий. Фігура Герцена цікава ще й тим, що він був одним з перших російських політичних емігрантів.

Герцен потрапив на Захід у розпал європейських революцій 1848 р. Спочатку з головою занурився в революційні події, потім глибоко розчарувався в плодах революцій і людях Заходу взагалі. Це було типово російське сильне захоплення Заходом і сильне розчарування в ньому. Герцена шокувало та відштовхувало західне міщанство. Він бачив, що цей міщанський, дрібнобуржуазний, убогий дух сильно вплинув і на європейських соціалістів. У Європі згас образ лицаря, його витиснув образ міщанина-крамаря. В західному світі Герцен не знаходить сил, які могли б протистояти царству міщанства [Див: 3;с.7-143].

Для М. Бердяєва Герцен цікавий і ще в одному аспекті. На відміну від інших західників-соціалістів, він не сповідав оптимістичної теорії прогресу, яка відповідає бердяєвському світогляду. Його історіософія песимістична. Зміна владних структур і правлячих кабінетів не вселяє в нього оптимізму. Головною цінністю в очах Герцена є особистість, людина, але ця цінність придушуеться історичним прогресом і культом історичного прогресу. За своїм характером Герцен був гуманістом-скептиком, якому були далекі релігійні вірування. Єдиним його духовним притулком була віра в особливу, морально очисну місію російського народу.

Всі ці історичні й духовні обставини зробили Герцена, на думку Бердяєва, основоположником своєрідного російського *індивідуалістичного соціалізму*, який знову ж таки був близький бердяєвським поглядам. В 70-ті роки XIX століття ця лінія буде представлена М. Михайловським. Соціалістичний індивідуалізм Герцен протиставляє індивідуалізму буржуазному, котрим уражений

Захід. Порятунком від західного міщанства міститься в російському народі. В ньому є потенція нового, небуржуазного життя, можливість гармонійного сполучення принципу особистості та принципу соціальності, общинності.

Тут західницькі захоплення Герцена під впливом безпосередніх вражень від життя на Заході все більше витісняються народницькими настроями. Тому Герцен, на думку Бердяєва, не тільки західник, але й основоположник російського народництва. Основоположник за принципом "від зворотного", внаслідок розчарування в західному суспільстві. З цього моменту, вважає М. Бердяєв, у західницькому таборі відбувся розкол на дві течії – народників-соціалістів і лібералів.

Народники-соціалісти вірили в особливі шляхи Росії, в її покликання раніше і краще Заходу здійснити соціальну правду. Вони вважали, що Росія зможе уникнути жахів капіталізму. Не сприймали вони і європейські демократії, та як бачили, що це – джерело політичного інтриганства. Штучне насадження європейської демократії на російський ґрунт, на думку народників-соціалістів, приведе Росію до духовного розпаду. В цілому вони негативно ставилися до *політики* та звеличували *соціальну дію й соціальну правду*.

Ліберали-західники відстоювали зовсім інші позиції. Вони вважали, що Росія повинна йти тим самим шляхом, що і Західна Європа. М. Бердяєв підкреслює, що лібералізм завжди був слабкий у Росії [2;с.171]. В російській історії ніколи не було ліберальних ідеологій, які б мали авторитет у народі та надихали б на боротьбу. Діячі ліберальних реформ 60-х років XIX століття ніколи не були володарями дум російського суспільства.

Якщо ж взагалі говорити про характер взаємин між **слов'янофілами** та **західниками**, то тут найкраще підходить герценовський образ "Дволикого Януса". "У нас, – писав Герцен, – одна любов до Росії, але не однакова" [Див: 1;с.26]. Для слов'янофілів Росія була, насамперед, мати, а для західників – дитя. І для тих, і для інших було характерно *відторгнення сьогодення*. Якщо слов'янофіли жили минулим, то західники жили майбутнім. Але й ті, й інші не хотіли жити в сьогоденні. І слов'янофільський, і західницький варіанти були лише утопією досконалого ладу і досконалого життя. Однак у найбільш сильних своїх проявах обидві ці течії були вивернутою навиворіт російською релігійністю, російською есхатологією.

На сучасному етапі історії Росії в умовах суперіндустріального XXI століття істотно слабшає західницька і помітно підсилюється слов'янофільська ідея в її сучасній інтерпретації. "Чому ж спрямованість до національної культурної пам'яті вважається не протипоказаною європейцям, але заборонена росіянам?" – полемічно проголошує О.С. Панарін [4;с.185]. Однак якщо ми станемо зводити досвід слов'янофілів лише до пробудження культурної пам'яті нації, то нічого в сучасному слов'янофільстві не розуміємо. Його головне завдання – осмислити ідентичність Росії, її покликання не в руслі малої народної традиції, а у *всесвітньому масштабі східного християнства*. В

такій інтерпретації російський народ – лише одне з тілесних втілень православної ідеї в її *всесвітньому історичному ході*. Щодо цього сама назва "слов'янофільство" не зовсім відповідає нинішнім історичним завданням, дезорієнтує поверхневих оцінювачів сьогодення, не налаштовує їх на думку по суті. А тим часом завдання слов'янофільства дійсно сміливе: звільнитися від нашарувань казенного православ'я (так само як і казенного самодержавства) і забезпечити прямий зв'язок між народною релігійною самосвідомістю та споконвічною, "корінною" візантійською традицією.

Те, що слов'янофільство – зовсім не націоналістична етнографія прекрасно показав у свій час Вячеслав Іванов. Ішла Перша світова війна, в ході якої Росія шукала свою ідентичність як східнохристиянський тип, який має законне право бути "не-заходом", бути православним Сходом. "Час слов'янофільствує", заявив Володимир Ерн, який усвідомив, що не можна вести велику війну, не даючи народу великої ідеї.

Згадаємо, що в самому розпалі I світової війни ця ідея мала відвертих і запеклих супротивників не тільки в особі червоних колабораціоністів, які бажали поразки своїй власній Батьківщині, але й цілком добромисних ліберальних західників, які заперечували право Росії належати до особливої цивілізації. В слов'янофільстві вони чули "голос реакції".

В цій атмосфері й народився памфлет В. Іванова "Жива легенда". Автор пише з приводу слов'янофільства: "Земля російська та російський народ сприймаються тут не як очевидність зовнішнього досвіду, але як сутність, яку можна осягнути розумом... Слов'янофільство, насамперед – метафізика національного самовизначення й при тім – метафізика релігійна" [5;с.347]. Іншими словами, слов'янофільство за своєю широчу природою є продовженням цивілізаційної традиції, яка є рівновеликою із західною традицією, збереження того, що західна традиція вочевидь втратила – почуття релігійного покликання. Душа Росії для західника – поняття психологічне, не онтологічне. Очима слов'янофіла російська душа бачиться як містична сутність, для якої всі історичні, побутові, психологічні обставини – тільки зовнішній одяг, тимчасовий одяг плоті, що не зачіпає глибин її "таємного, безсмертного лику, що бачить один Бог" [5;с.347].

Багато хто збивався на апологетику національного досвіду. На ці огріхи слов'янофільства неодноразово вказував М.Бердяєв. Але ці ухили і хвороби слов'янофільство завзято переборювало, готовлячи російській та, ширше, спільнослов'янській культурі справжнє завдання: виробити на основі творчого цивілізаційного анамнесиса – "пригадування" досвіду материнської цивілізації, свій стиль життя, свій – ефективний – тип практики, свої – ефективні – варіанти відповіді на загальні для всього людства виклики історії.

Висновок

Виходячи з бердяєвського аналізу таких

специфічних соціокультурних явищ російського суспільства як західництво та слов'янофільство, можна зробити наступні висновки:

1. Цікавим є те, що М. Бердяєв в особі слов'янофілів побачив оригінальний підхід до проблеми влади. Зокрема викликає інтерес слов'янофільське трактування монархії як способу мінімізації влади. Гріх і тягар владних відносин повинен нести монарх. Народ же має бути звільнений від тягара й бруду владних відносин. Демократія в цьому контексті розглядається як "забруднення" народу владними відносинами. Слов'янофіли бачать обтяжливість і облудність ліберальної демократії. Монархія, в тому вигляді, як її розуміють слов'янофіли, є не деспотією, а "інкубатором свободи", особливим соціально-політичним організмом, у якому народ змушує монарха "нести хрест" владних обов'язків, надаючи народу можливості вільного громадського життя.

2. Основний вододіл між російським історичним досвідом і досвідом західної цивілізації слов'янофіли бачать (і це особливо підкреслює Бердяєв) у неможливості порівняння органічного православного світу з внутрішньо розірваним, атомізованим світом Заходу. Проблема органічності суспільства, яку підняли слов'янофіли, особливо актуальна в цей час глобальної дисгармонії

3. З точки зору М. Бердяєва заслуга західництва

полягає в тім, що воно підштовхнуло суспільну думку Росії до освоєння тих ідей, які стали внутрішнім імпульсом революційно-визвольної думки в Росії. Заслуга слов'янофільства – в тому, що воно критично переробляло ці ідеї відповідно до російського національного "генетичного" культурного коду.

4. В сучасних суспільних умовах досить актуальним є вивчення логіки, філософії, соціально-політичних переваг російського слов'янофільства. Модернізація в сучасних пострадянських слов'янських країнах буде ефективна в тій мірі, в якій ці країни усвідомлюють внутрішню культурно-цивілізаційну ідентичність. Чим сильніше буде проявлятися в них їх власна, органічна їм цивілізаційна індивідуальність – тим більш енергійно і впевнено вони будуть здійснювати модернізацію.

Список літератури

1. *Бердяев Н.А.* Истоки и смысл русского коммунизма. – М.: Наука, 1990 – 222с.
2. *О России и русской философской культуре.* – М.: Наука, 1990 – 528 с.
3. *Герцен А.И.* Былое и думы. Части 6 – 8. М.: Художественная литература, 1969. – 614 с.
4. *Панарин А.С.* православная цивилизация в глобальном мире. – М., Алгоритм, 2002 – 496 с.
5. *Иванов В.И.* Родное и вселенское. М., 1994.

В.В. Попков

СЛАВЯНОФИЛЬСТВО И Западничество в Философском восприятии Н. БЕРДЯЕВА

В статье изучаются особенности подхода Н. Бердяева к истории и интеллектуальному содержанию конфликта западников и славянофилов. Особенно примечательным является анализ Н. Бердяевым проблемы власти.

V. Popkov

SLAVOPHILISM AND WESTERNIZATION IN THE PHILOSOPHICAL PERCEPTION OF M. BERDYAEV

Different peculiarities of Berdyayev's approach to the history and the intellectual content of conflict of westerners and Slavophiles are studied in the article. Especially notable is M. Berdyayev's analysis of power problem.